

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ЕКОНОМІКИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У СФЕРІ СТАНДАРТИЗАЦІЇ

Обґрунтовано вплив стандартизації на конкурентоспроможність економіки як однієї із сфер формування конкурентних переваг. Розглянуто стан фінансування робіт зі стандартизації. Доведено потребу участі бізнесу в її розвитку для підвищення конкурентоспроможності економіки. Запропоновано напрями розвитку механізмів залучення бізнесу до розробки стандартів на засадах державно-приватного партнерства.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки, сфера стандартизації, фінансування робіт, державно-приватне партнерство.

Постановка проблеми. Для сталого розвитку економіки країни, регіонів і підприємств необхідним є підвищення їх конкурентоспроможності, на що спрямовано програму економічних реформ на 2010-2014 рр. "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" [1]. Однією із сфер формування конкурентоспроможності є стандартизація: саме в стандартах і технічних регламентах містяться вимоги до безпечності та якості продукції, систем управління підприємств, які формують рівень конкурентних переваг. В Україні дотепер розвиток стандартизації здійснювався завдяки переважному фінансуванню процесу державою. В економічно розвинених країнах активну участь в цьому бере й бізнес, що є особливо актуальним у кризових умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Необхідність розробки механізму підвищення конкурентоспроможності економіки обґрунтовують у своїх працях видатні науковці: О. Амоша, В. Геєць, А. Даніленко й ін. [2]. Проблеми розвитку стандартизації та її вплив на конкурентоспроможність продукції і послуг на глобальному і внутрішньому ринках розглянуто у працях: І. Аронова і В. Версана [3], Л. Віткіна [4], М. Глазатової [5], О.В. Мишка [6], Г. Елькіна [7]. На необхідність участі бізнесу в розробленні технічних регламентів і стандартів звертають увагу тільки в окремих працях, здебільшого практичні робітники [8]. Нагальна потреба участі бізнесу в розвитку стандартизації та необхідність наукового обґрунтування таких засад зумовили актуальність дослідження.

Мета дослідження – визначити напрями розвитку механізмів залучення бізнесу до процесу розвитку стандартизації на засадах державно-приватного партнерства.

Виклад основного матеріалу. Значення стандартизації для розвитку національної економіки розкривається в цілях, які визначено у відповідних законах. Відповідно до Закону України "Про стандартизацію" [9], її метою є забезпечення раціонального використання природних ресурсів, відповідності об'єктів стандартизації їх функціональному призначенню, інформування споживачів про якість продукції, процесів і послуг, підтримка розвитку і міжнародної конкурентоспроможності продукції й торгівлі товарами і послугами. Роботи в сфері стандартизації фінансують їх замовники. Джерелами фінансу-

вання, відповідно до статті 18 Закону, є: кошти Державного бюджету України; кошти, передбачені на виконання програм і проектів; кошти суб'єктів господарювання; кредити банків; інші кошти, передбачені законом.

Замовниками робіт зі стандартизації за кошти Державного бюджету України є Центральні органи виконавчої влади, перелік яких затверджено постановою Кабінету Міністрів України. Пріоритети, за якими виконуються роботи зі стандартизації, визначені Законом України "Про стандартизацію", Законом України "Про стандарти, технічні регламенти та процедури оцінювання відповідності", "Державною програмою стандартизації на 2006-2010 роки" та постановою Кабінету Міністрів України від 04.02.2009 р., № 77. Пріоритетами є:

- *по-перше*, розроблення гармонізованих технічних регламентів;
- *по-друге*, розроблення національних стандартів, дотримання вимог яких сприймається як доказ відповідності вимогам технічних регламентів та європейських директив "Нового" підходу, насамперед таких, які визначають безпечність, якість та довговічність продукції, стандарти у сфері енергоощадності, на методи контролю сільськогосподарської та харчової продукції, продукцію металургійного комплексу, легкої промисловості, а також товарів широкого вжитку;
- *по-третє*, перевірка та перегляд міждержавних стандартів (ГОСТів), розроблених до 1992 р., та приведення їх відповідно до Угоди про технічні бар'єри у торгівлі Світової організації торгівлі (СОТ).

Найважливішим результатом діяльності зі стандартизації є розроблення та прийняття національних стандартів відповідно до програм та планів. Останнім п'ятирічним документом була "Державна програма стандартизації на 2006-2010 роки". Плани національної стандартизації формуються щорічно за установленою процедурою щодо експертизи та відбору пропозицій і містять перелік тем відповідно до пріоритетних напрямів, роботу над якими профінансовано або пропонується для фінансування підприємствам.

За 1991-2010 рр. в Україні прийнято понад 10251 національних стандартів – ДСТУ. Кількість гармонізованих національних стандартів, затверджених Держспоживстандартом України, щорічно збільшувалася: 293 стандарти затверджено до 2001 р., 340 – у 2002 р., 596 – у 2004 р., 628 – у 2006 р., 1052 стандарти та 5 змін до них – у 2008 р., 911 стандартів та 5 змін – у 2009 р., 465 із затверджених 543 – у 2010 р. (табл.) Всього протягом 2010-2011 рр. заплановано, за умови фінансування, розробити не менш ніж 1500 стандартів, необхідних для впровадження технічних регламентів. Загалом станом на 01.12.2009 р. в Україні чинними були 6398 національних стандартів, затверджених Держспоживстандартом України, з них 4859 – гармонізовано з міжнародними і 1539 – з європейськими стандартами, на 01.01.2011 р. – 6809 гармонізованих національних стандартів.

Аналіз виконання щорічних планів Національної стандартизації у 2006-2010 рр. за Державною програмою показав, що роботи з розроблення національних стандартів, зокрема гармонізованих із міжнародними й європейськими, виконували переважно за рахунок коштів державного бюджету. Окрім цього, державне фінансування здійснюється переважно у III – IV квар-

талах року, що не дало змоги своєчасно укласти договори на розроблення стандартів з початку року та закінчити роботи до його кінця і позначилося на використанні фонду державних цільових програм. Так, у частині гармонізації національних стандартів з міжнародними та європейськими обсяг фонду використано на 38,9 %.

Табл. Динаміка кількості перевірених, розроблених і затверджених ДСТУ

Показники кількості стандартів	Роки				
	2006	2007	2008	2009	2010
Усього за планом гармонізовані ДСТУ	1200	1500	1800	2000	2070
Усього затверджених стандартів, з них	915	3038	1723	1159	769
нові, в тому числі	915	1150	1380	1067	543
гармонізовані ДСТУ	639	935	1067	922	465
% гармонізованих	70	76	77	85	86
Прийняті як національні ГОСТи	-	1888	343	92	-
Перевірено ГОСТів	- ¹	484	1088	616	314

Примітка: 1 – роботи з перевірки та перегляду ГОСТів розпочато з 2007 р.

Замовлення ж стандартів від бізнесу і промисловості мають поодинокий характер. Так, за рахунок українського бізнесу розробляється близько 2 % національних стандартів. У європейських країнах цей показник становить до 80 %. Досвід країн Східної Європи свідчить, що держава на перехідному етапі брала на себе основний тягар фінансування стандартизації. Більш проблематичним є залучення середнього та малого бізнесу до участі в фінансуванні проектів окремих стандартів. Тому в ЄС застосовують різні механізми для розвитку підприємств малого та середнього бізнесу, а країни-кандидати звітують за результатами. Партнерство влади й бізнесу щодо фінансування інноваційних проектів є нормою практики. Так, широко практикується участь бізнесу в розробленні національних стандартів. Основні форми участі бізнесу є такими:

- фінансування для розроблення певних стандартів;
- фінансова підтримка спеціальних програм (спонсорство);
- участь делегованих фірмами фахівців (експертів) у діяльності технічних комітетів стандартизації та виконання відповідних робіт у межах комітету. Найпоширенішою та найвагомішою є остання форма участі.

З урахуванням зарубіжного досвіду запропоновано напрями розвитку механізмів залучення бізнесу в розробку стандартів на засадах державно-приватного партнерства, таких як: нормативно-правовий, організаційний, комунікативно-інформаційний та економічний (рис.).

Вартість розроблення стандарту в Україні набагато менша, чим у міжнародних або європейських організаціях стандартизації. Окрім цього, витрати коштів на прийняття гармонізованого стандарту в 4 рази менше, ніж оригінального, розробленого в Україні. При цьому треба також враховувати, що оригінальний стандарт потенційно може створювати технічні бар'єри у торгівлі, а його розроблення з набуттям членства у СОТ треба здійснювати з дотриманням норм Угоди про технічні бар'єри в торгівлі. Тому на сучасному етапі важливою є пропаганда та надання необхідної інформації щодо робіт зі

стандартизації у бізнесових колах. Підґрунтям комунікативно-інформаційного механізму є той факт, що у всьому світі стандартизація оцінюється як інструмент економічного процвітання. Показовим є приклад Німеччини, в якій загальний ефект від стандартизації становить 1 % від валового національного продукту, тобто 24,23 млрд. євро, а промисловість, вкладаючи 720 млн євро в розвиток національної системи стандартизації, отримує щорічний приріст ВВП від застосування стандартів у сумі 16 млрд євро. За даними Росії, один рубль витрат на стандартизацію дає близько 10 рублів економії [10].

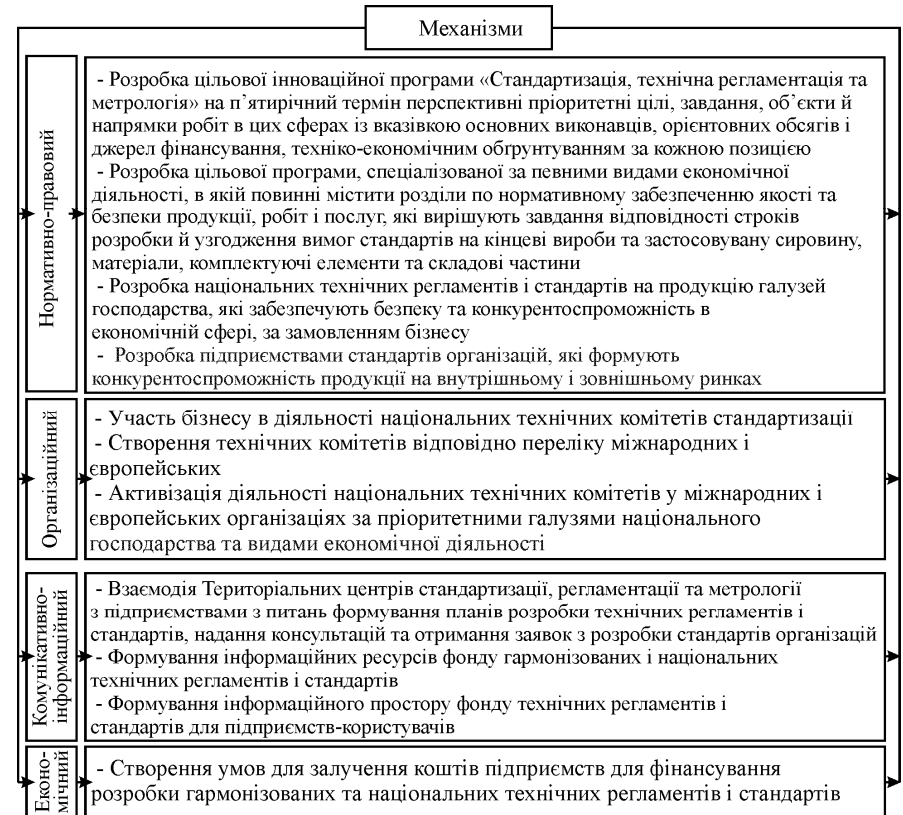

Рис. Напрями розвитку механізмів залучення бізнесу до робіт зі стандартизації на засадах державно-приватного партнерства

В Україні економічна ефективність впровадження стандартів не наводиться (навіть у звітах Центрального органу виконавчої влади), можливо через скасування стандарту на методику розрахунку ефективності стандартизації. Разом із тим, у наукових працях наводяться прогностичні значення позитивних результатів для економіки України за умов подолання технічних бар'єрів, а саме впровадження європейських директив і підписання угод про визнання результатів оцінювання відповідно до цих директив за окремими видами про-

дукції. Результати, отримані на основі бального оцінювання показників експертами, свідчать про можливість збільшення, за умов реалізації такої політики, експорту продукції на 3 %, кількості суб'єктів підприємницької діяльності – на 1-3 %, інвестиційної привабливості – на 3-5 %, зменшення на ринку неякісної продукції на 10 %, контрабандної – на 3-5 % [4, с. 21]. Однак дані наведено без економічного обґрунтування та пояснень щодо врахування в отриманих результатах витрат для їх досягнення.

Розробку й запровадження стандартів можна оцінювати як інноваційно-інвестиційний проект за участю держави й бізнесу. Підхід до визначення економічного ефекту ґрунтується на його розрахунку як чистої наведеної вартості, яка визначається як збільшення ВВП в поточному та майбутньому періодах. При цьому як держава, так і підприємства галузі повинні мати позитивний економічний ефект. У подальших дослідження необхідно розробити такі підходи.

Висновки. У всьому світі стандартизація оцінюється як інструмент економічного процвітання. Застосування бізнесом стандартів приводить до зниження собівартості продукції, а дотримання їх обов'язкових вимог надає змогу здійснювати експортні постачання. Однак в Україні бізнес не бере активної участі в розвитку стандартизації. Хоча, в умовах дефіциту бюджету залучення бізнесу до фінансування розробки національних стандартів є необхідним. Запропоновано напрями розвитку механізмів залучення бізнесу в розробку стандартів на засадах державно-приватного партнерства, а саме інструменти нормативно-правового, організаційного, комунікативно-інформаційного та економічного спрямування. Зокрема, необхідно залучати кошти підприємств-експортерів та інших підприємств різних форм власності провідних галузей економіки. Такий підхід до фінансування розроблення стандартів, що відповідає визнаній міжнародній і європейській практиці, буде сприяти розвитку підприємницької діяльності та забезпечить конкурентоспроможність вітчизняної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Література

1. Програма економічних реформ на 2010-2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава" від 02.06.2010 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.zakon1.rada.gov.ua/signal/0004100.pdf>.
2. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави: національна доповідь / за заг. ред. В.М. Гейця та ін. – К.: НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
3. Аронов И.З. Техническое регулирование – инструмент инноваций / И.З. Аронов, В.Г. Версан // Стандарты и качество : науч.-техн. и эконом. журнал. – 2004. – № 1. – С. 24-26.
4. Політика у сфері подолання технічних бар'єрів у торгівлі: стандартизація та оцінка відповідності : наук.-практ. видання / Л.М. Віткін, О.М. Андрійчук, Г.О. Душенко та ін. – К.: Центр адаптації державної служби до стандартів європейського Союзу, ТОВ "Компанія ЛІК", 2009. – 43 с.
5. Глазатова М.К. Роль технического регулирования как фактора повышения конкурентоспособности экономики и отдельных отраслей / М.К. Глазатова // Стандарты и качество : науч.-техн. и эконом. журнал. – 2010. – № 4. – С. 16.
6. Мишко О.В. Концепція поліпшення якості та конкурентоспроможності в умовах глобалізації економіки / О.В. Мишко // Науковий вісник Чернівецького університету : зб. наук. праць. – Чернівці : Вид-во "Рута", – 2002. – Вип. 141-142. – С. 145-149.
7. Элькин Г.И. Роль и место технического регулирования в повышении конкурентоспособности и качества продукции / Г.И. Элькин // Мир стандартов. – 2006. – № 9. – С. 5-7.

8. Нелепов А.А. Участь бизнеса в деятельности технических комитетов стандартизации – шлях до створення передумов успішної підприємницької діяльності / А.А. Нелепов // Народа з питань стандартизації у сфері інформаційних технологій, телекомунікацій та засобів зв'язку, метрології, вимірювання, засобів вимірювальної техніки, побутових послуг і продукції народного вжитку та транспортному комплексі, 30.11.2006 р. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.ukrndnc.org.ua/index.php?option=comItemid=60>.

9. Про стандартизацію: Закон України від 17.05.01 р., № 2408-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001. – № 31. – Ст. 145. – (Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 01.12.2005 р., № 3164-IV. – ВВР. – 2006. – № 12. – Ст. 101).

10. Опыт и проблемы реализации законодательства о техническом регулировании // Аналитический вестник: Фонд электронных информационных ресурсов Государственной Думы. – 2011. – № 1. – Сер.: Экономическая политика. [Электронный ресурс]. – Доступный с <http://www.pda.iam.duma.gov.ru/node/2/4855/19210>.

Дятлова В.В., Саенко О.В. Повышение конкурентоспособности экономики на принципах государственно-частного партнерства в сфере стандартизации

Обосновано влияние стандартизации на конкурентоспособность экономики как одной из сфер формирования конкурентных преимуществ. Рассмотрено состояние финансирования работ по стандартизации. Доказана необходимость участия бизнеса в ее развитии для повышения конкурентоспособности экономики. Предложены направления развития механизмов привлечения бизнеса к разработке стандартов на принципах государственно-частного партнерства.

Ключевые слова: конкурентоспособность экономики, сфера стандартизации, финансирование работ, государственно-частное партнерство.

Dyatlova V.V., Saenko O.V. Improving of the economy competitiveness on the basis of public-private partnership in standardization sphere

The influence of standardization on the economy competitiveness as one of the sphere of forming of competitive advantages is rationale. The state of financing the works on standardization is considered. Business part its development is necessary for improving of the economy competitiveness. The directions of mechanisms' development are suggested for attraction of businesses for standards elaboration on the basis of public-private partnership.

Keywords: economy competitiveness, standardization sphere, financing of works, public-private partnership.

УДК 332.146.2

**Доц. О.Є. Бавико, канд. політ. наук –
Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон**

ІНТЕГРОВАНА МОДЕЛЬ ПОЛІТИКИ КЛАСТЕРНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ЕКОНОМІЧНОГО ПРОСТОРУ

За результатами дослідження проблем модернізації регіонального економічного простору обґрунтовано потребу синхронізації процесів технічної та організаційної перебудови. На основі визначення основних складових елементів, вихідних умов ефективності та принципів політики кластерного розвитку регіонального економічного простору, запропоновано відповідну інтегровану модель, що враховує наявні методи створення кластерів – "згори вниз" та "знизу дотри".

Ключові слова: кластер, модернізація, регіональний економічний простір, політика кластерного розвитку.

Вступ. Впровадження та розвиток кластерної організації, заснованої на мережових принципах горизонтальної координації та інтеграції у процеси